

ԲԱՆԱՄԻՐԱԿԱՆ

ՆԱԽԱԾԵՒԹԻՎ

ՕԴԵՐԵՒԻ ԵՐԵՆ ՈՒԹԵ ԱՆ

ՀԱՅՈՒԵՐ: ԳԻՏԵԼԵՅՔ են ԱՆԱՍԹՈԹԵԱԿՄԵՔ:

(Շ-Շ-Ն-Կ-Կ-Կ-Ե-Լ Ե-Ր-Հ): զայնուի
մագուրուի Յանուրու և պաշտառ

ՅԵՒՆԻԱՆ Ներս ու

Ը պ ա + ո յ է տ ը դ է մ է ա է ո յ ա յ +.

4. Օ բ ա յ ո ւ ն ո ւ ո ւ ո ւ ո ւ ո ւ .

4. — Զարմանալի երեղիթներ յառաջ կրերեն արեգական ճառագայթներն օգոյն մէջ բեկրեկելով և ցուանալով: Հատ անզամ մեր հօրիզոնէն վար գտնուած մարմոց պատկերը ծովու կամ ընդարձակ դաշտի վերայ կը ունենեմք: Հատ անզամ ևս մարմինք կրին կերեկն՝ մին շիտակ և միւսն շրջան զիրքով: Այս կերպ երեցիթները տղիսաց առ թև սատանայական կամ բնութենէ վեր բաներ կերեկն, բայց առնիք բնական երեցիթներ են: Այս անհամար երեցիթներէն մէկ այս տեղ մէջ բեկրեմք: Պ. Ասորէսափի 1822-ին Կրէնլանտիայի ծովուն վերայ ճանադարչորդութեան ժամանակ՝ դիտակով նայելով՝ շրջուն նաև մը տեսաւ, ճանաչեց որ իւր հօրը նաւն էր: Ինքը կոյատմէ, որ այս նաւին ամենափար նշանները յայտնի կտեսնէր: յորու ճանաչեց որ այս սուուզի իւր հօրը նաւն էր: Նաւը տեսած ժամանակ նշանակեց, ու ժամանակ անցնելէն զինի իմացաւ որ այն ժամանակ այս նաւը իրմէ 30 աշխարհաց զրական մըլոն չետի էր: ու իւր հօրիզոնէն 10 մըլոն վար կը նենէր: — Հումսորդ ևս անզամ: մը 6000 ոտնաշաբ հեռուէն օղոյն վերայ շիտակ զրիք լողացող կովեր տեսաւ: նոյնպէս շատ Ճանապարհորդներ կպատմէն, որ շատ անզամ օղոյն մէջ շրջուն զրիւք ձիւս պատկերներ երկրեներ մարդիկներ տեսած են: — Սորա այնախիս երեցիթներ են՝ որոնց վերայ հոյց պէս տարակուսուելու

շնոր ասոնց մեկնութիւնը կուտայ մեզ տիսարան նութիւնը:

2. Օ-բ-ա-յ-ո-ւ-ն լու-թ-

2. — Եյապէս կանաւանին այն փաքրիկ բոցերը որոնք ճամբնային տեղ, գերեզմանոցներու մէջ ևն կն, և ընդհանրապէս փտութիւն եղած տեղ զիրեկն: ասոնք զետոյն մօտ անդադար շարժելով կը նեն: Երբ որ ասոնց մօտիկնալու կամ ետք վաղելու լինիմք, այն ժամանակ օդոյն շարժ մամբը յառաջ կը արժին ու այնպէս կերեին: թէ կիսանային, որ չբանուին ու չքննուին: Այս երեւ պղմը զիւ կատարեալ քննուած չէ: Վոլմա բնագիտը կարծէ թէ ճամբնի կազէ (ըստմիմու ածխոյ կազ) կպատճառի՝ որ ելեկտրական կայծէ մը կլասի, բայց ուսկից է այս ելեկտրական կայծը ոմանկը՝ ըստմիմու լուսակիրէն կյառաջանայ կամնի, բայց այն ևս վայրկենական լոյժ մի է ինչպէս քիմիային: կառուիմք տեղի հաւանական է: որ այս ժամփառական լոյսերը՝ լուսակիր ունեցող ջրածին կազէն կծագին: ոչ թէ իւրեւ բոց կը վառին: այլ լոյս կարձակեն կամ կլուսարերն:

3. Ա-լ-ո-ւ-ն ա-ս-տ-ո ասուածները յաձախ տեսածուած կրկութներ են՝ զրմոք այսպիսիք մի պատճառէ յառաջ եկած կկարծումն այս մնքն թէ լուսակրացեալ ջրածին կազի զանգուածներ լինին: Ասոնց բարձրութիւնը 34—35 մղոն է, և մանրերկորդին մը մէջ կ էն մինչև 8 մղոն (Ճանապարհ կամնի Սլացեալ աստղերէն ուսկիք՝ զարմանալի եղանակաւ շատ միատեղ խմբովն ու որոշ ժամանակուան մէջ շրջանաբար կերեկն: 1833-ին նոյեմբեր 12—13-ին հիւստային Աւմբիկայի մէջ Երևան, որ 9 ժամու մը 240.000 հատ ընկան:

4. Օ-բ-ա-յ-ո-ւ-ն-

4. — Օ-բ-ա-յ-ո-ւ-ն ասուած մարմինները, որ երբեմ մթնոլորտէն կը տիրին, այս պայմանով մարմնոց բեկորներն են: որոնց բաղադրիչ մասունքը երկրաշ

պահանջման կազմով՝ պարզ մարմիններն են, ինչպէս թթուածին ու ծծումբ, ֆասֆոր (լուսափիլ), ածուխ, անագ պղինձ, այլովքն հանգերձ։ Այս ասածիս ասպացցոց ընալուծական դործողութիւնն էցուցանէ, զար արին Գարդիա, իրենց մասունքներուն լուծելով՝ դասն օգագարին կազմուածը ինչպէս են 38։ 4 մաս հճագարէ, 3, 6 մաս պաղեղեղի հողէ, 4, 2 մաս կրէ, 13, 6 մաս զառնիճ հողէ, 25, 8 մաս երկաթէ, 6 մաս նիբիլէ, 0, 6 մաս թիւաքարէ, 5 մաս ծծմբէ, 1, 5 մաս քրուէ ամենը մէկ տեղ 98, 7 մասն, Այս քարերը տարցընող ու հրագոյն անողը իրենց արտաքոյ կարգի շուշութիւնն է, որով մթնոլորտին մէջէն կանցնին, ու ընկնելին զինի ևս բաւական ժամանակ իրենց տարածմիւնը կուէն։ Ասոնց պաշտօւնակածին ընդհանուր նկարագիր մը չկրնաք տրուիլ, բայց միշտ զառ երկաթ կարոււսակին և կարանման փայլուն կեղև մը ունին։ 1835-ին Գաղղալայի էն բաժնին մէջ մի օւագար ընկնելով տուն մը պյուց և կաստմէն թէ ասիկայ շրջանաւոր պացեալ աստղներու ժամանակը պատուհցաւ Արձակուածնի մէջ 1814-ին 194 լիոր կշուղ օգագար մը զանուեցաւ։ Սիսկիրիայի մէջ 1400 լիորանոց մը և Ալբակոյի մէջ ալ 300 մինչև 400 կենդիսարնոց մը զանուեցաւ։

Այս օգագարներու վերայի եղած կարծիքները զինաւորաբար չորս են, Առաջինը կկարծէ թէ օգագարները մթնոլորտին վերի գաւառները կոյորշներուն մէջ զանուած նիւթերէն կրազաղրութին, բայց սա շատ անհասասա կարծիք է, քանզի օգոյն սահմանին մէջ բնագոյն կարելի է որ այս պիսի մէծ ու ծանր քարեր կազմուին ու վարչընկին։ Այս պատճառիս համար այս կարծիքը պաշտպանութերը այժմ շատ քիչ են, և հետզինէ կքիշան։ Երկրորդը կատ թէ այս քարերը երկրիս վերայի հրարուղիներէն դուրս կնեսուին։ այս ևս խիստ անհաւանական է, քանզի շատ անգամ այնպէս տեղեր օգագար ընկած է և կընկին, որոց հարդւաւոր ու հազարաւոր ժամանակին մէջ և ոչ հրարութիւնը կայ։ Գարծեալ օգագարներուն բաղադրութիւններին մը կայ։ Գարծեալ՝ օգագարներուն բաղադրութիւնը մը հրարութական քարերուն բաղադրութիւնն ամենաքիչ չնմանիր։ Երրորդ կարծի-

քը կհաստատէ որ՝ օգագարները լուսնին հրարութիւններէն կնենուին։ Ասոր պաշտպան զիտնականներն են Պ. Հեզզին, Պ. Լարյան, Պ. Բուտան և ինքն Տեսութիւն պատճառներով ցոյց տուին որ լուսնին հրարութիւններէն դուրս նետուած քարերը խակըքան մէկ մանրերկրորդի մէջ 6000 տոնաչափ յաւաց երթագու շուտութիւն եթէ ունենայի կրնան լուսնին ձգողութեան +) սահմանէն գուրս ելել և երկրիս ձգողութեան սահմանին մէջ մտնել։ Բայց հործութիւնն փորձերն ասոր դէմ կելլին, մասն զի նախ մինչև ցոյցման վերաց լուսնին վերաբուխ չէ տեսնուած, և երկրորդը՝ զիցուք թէ այն տեղ ևս երկրիս վերայ գտնուածներուն պէս զօրաւոր և մեծ հրարութիւնը լինին, սակայն ոչ երբէք կընան այնպիսի ցիտ ունենալ, որ պիսի խոշոր քարեր հազարաւոր ժամերով հետի ևզած սահմանէն անզին նետեն։ Գարծեալ՝ առ սոնք եթէ (լուսնին) հրարութիւնները լինեն, բնաւկանապէս զատ զատ բազարութիւններ կունենային, իսկ այժմէան ամեն օգագարներն ես մի և նոյն բազարութիւնն ունին։ Զորրորդը՝ որ բոլոր բնագիտաց առջև ամենէն աւելի հաւանականը կհամարուի, այս օգագարներուն պատճառը լուսնէն ևս աւելի բարձր տեղերու մէջ կփնտուէ, այս

(+) Զգողութիւնն է այն յատկութիւն նիւթոց եւ մարմնոց, որով կուղնին իրարու մօտենալ, եւ երբ մօտենան, իրարսէ չնի ուղեր բաժնուիլ։ Զատ բնագէտներ ծգողութիւնը նիւթոց էական յատկութիւններէն մէկը կհամարեն, եւ յարակից նիւթոց։ Զգողութիւնը երեր տեսակ կրաժանուի, այս ինքն Զգողութիւնը բնաբանական, ծանրութիւն եւ մգողութիւն մասներկական։ Բնաբանական մգողութիւնը կազմէ մարմնոց մէջ՝ որ զգայի հեռաւորութիւնն ունենան, ինչպէս է մորրակաց իրարու ունեցած մգողութիւնը, որ կասուի նաեւ մգողութիւն տիեզերական կամ ծանրութիւն։ Զանցութիւնն էասուի մի մոլորակի ու իր վերա եղած մարմնոց մգողութիւնը, որ կկոչուի մոլորակի մը անուամբ, ինչպէս լուսնի, երկրիս, հրաման վերայ եղած մարմնոց փոխադարձ մգողութիւնը կասուի յուսնային, երկրային, երատային մգողութիւն եւն։ (Տես ի Բնաբանութեան, Վենետիկից)։

ինքն՝ զանազան աստղագրաշխական զննութիւններ բնի իրեւ հաւանականագոյն կհետեցնէ թէ օդաքարները շատ ժամանակներէ ի վեր ճամփած մոլորակի մը կամ մոլորակներու կտորուանք են, որոնք շատ անդամ երկրիս ճամփուն վերայ հանգիպելով՝ դէպ ի երկիր կը քաշուին ևնոր համար ալ տեղոյ մը օդոյն բարեխառնութեան հետ ամենեին կապակցութիւն չունին, այլ թէ ամ պոց և թէ յատակ օգերուն, դիշեր ու ցերեկ, և ամեն տեղ կընկնին մէկ անդամ սաստիկ շառաչ մամբու մէկ անդամ քիչ։ Այս կարծիքը նորանոր զննութիւններով ու պատճառներով կհաստատուի (տես ի համառօտ Օգերեաբ. Վիեննա, որուն ձեռագիր տետրակներն միայն ունիմք), Կերեկի որ այս օդաքարները սլացեալ աստղներու մարմններ կամ զանգուածներ են, որոնք մոլորակներու պէս՝ արևուն չըրս զին կպտըտին ու երկրիս ձգողութեանը ուհիմնին մօտենալով՝ երկրիս վերայ կընկնին սասցինք, ասոնց լուսաւոր երեւալը անով կընայ մեկնուիլ, որ իրենց մը թշնորսը այրելի կաղ մը ունենալով՝ երկրիս թշուածին ունեցող մընոլորտին մը մտնելուն պէս կրոնկին։

Ե. Գ. ՄԿՐՏԻՉ Ս. ԴԱՅԱԲԱՆԱՅ.

ՅԵՒԹԱՑՔԻԱՅ.

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

ՀՐԻՇՔ ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԵԱՆՑ.

(Անցեալ թուական հայութ)։

Իսկ եթէ ուզում ես, ինչպէս սրառումք կայ, Եզզին և Եկեղեցւոյն պաշտպան դառնալ և յարատեռութեան ցանկացող, ապա զգուշացիր նորա մի ամենափոքր յատկութենից՝ որ շատ մեծն է։

Ճրէական գարը մեզ նիրկայացնում է լաւ։ և խիստ լաւ օրինակներ։ Եքիօր՝ որ Ըստուց զօրագլուխներից մին էր, Ճողեւինենէս գոռող իշխանի հետ խօսակցութեան ժամանակ, « այդ ազգի (հրէից համար) Ըստուածը մի զօրեղ Ըստուած է՝ ասաց նա, եթէ ազգը նորա տուած պատուիրանը կպահէ, Ըստուածն էլ նորանց կպահպանէ ամեն դէպքում, իսկ եթէ ոչ նախանձոտ է նա, նորանց անմիտ ազգաւ կոկծեցուցանէ,, : Այս թէպէաւ ծշմարիտ խօսելով մահապարտ գատուեցաւ, սակայն՝ ծշմարտութիւնը ապացուցանելոյ համար Ըստուած նրան այնպիսի մի առնակնունելի միջոցով պահպանեց՝ որ Ճողեփեռնեսի միւս բոլոր զօրքերը այն սարսափելի՝ լաւ ևս է՝ սքանչելի՝ պատերազմում կոտորվեցին։ Եքիօր բաց ի աղատուիլը, ամեն կերպ բախտաւորեցաւ⁽²⁹⁾։ և Ո՛չ յաղեղն իմ յուսացեալ եմ և ոչ սուր իմ կեցուցանէ զիս, այլ՝ յԵջ քո,, ասում է երանելին Պաւիթ⁽⁵⁰⁾։ Այդպիսի օրինակներ այժմ էլ, եթէ ուշեւուշով չորս կողմերս նկատենք, շատ կաենենք Ուրեմն Եզզի, Արօնքի և Եկեղեցւոյ միակ յոյսը, և պահապան հրեշտակը օրինաց պահպանութիւնն է ողջամիտ սրտերով։ Ո՞ւ ուսումնարանում և մի գաստիարակի ձեռն ուսանում էին Բարսեղ Խեսարացին և չար Յուլիանոս : Եաւ այս ինքն Բարսեղը, ուսման հետ լորդել էր վարուց սրբութիւն, իրա Եզզին պիտանի անդամ դառաւ և յաւիտենականու-

(29) Յութիթ, զլ. Ե. հմ. 24 և 25,

(50) Սալ. ԽԳ.